

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 347.956(043.2)

JIMBEI INA

PROCEDURA DE EXAMINARE A APELULUI ÎN PROCESUL CIVIL

Specialitatea științifică: 553.03 – Drept procesual civil

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2020

**Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Procedural
al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova**

Conducător științific:

BELEI Elena, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. Băieșu Aurel, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
2. Boișteanu Eduard, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. Cojocaru Violeta, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. Cebotari Valentina, **secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. Sadovei Nicolae, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
4. Cojocari Eugenia, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. Crețu Vasile, doctor în drept, conferențiar universitar

Sușinerea va avea loc la **10 iulie 2020**, ora **10:00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 553.03-20 din cadrul Universității de Stat din Moldova (MD 2009, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu, 67, bloc. 2, aud. 119).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la „_____” _____ 2020.

Secretar științific al

Consiliului Științific Specializat,

dr., conf. univ.

_____ **CEBOTARI Valentina**

Conducător științific, dr., conf. univ. _____ **BELEI Elena**

Autor:

_____ **JIMBEI Ina**

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	7
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	23
BIBLIOGRAFIE.....	27
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	30
ADNOTARE (în limbile română, engleză și rusă).....	31

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea și importanța temei abordate. Apelul constituie cel de-al doilea grad de jurisdicție, care se prezintă ca o componentă importantă a procesului de înfăptuire a justiției, menit să suplimenteze sistemul de garanții procesuale, necesare apărării judiciare a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice.

Deși extrem de important, acest subiect nu a constituit tema vreunei investigații în Republica Moldova. Insuficiența preocupărilor însă nu semnifică și lipsa necesității de studiere a acestei instituții, or cercetarea detaliată a normelor ce țin de judecarea apelului scoate la iveală un șir de curențe legislative, care duc la interpretarea greșită și aplicarea eronată a legislației în domeniu.

Astfel, lipsa unui concept clar care să stea la baza unui cadru normativ cert și atotcuprinzător, incluzând toate situațiile ce pot genera erori judiciare, precum și inexistența unei practici judiciare uniforme în acest domeniu, dar, nu în ultimul rând, și insuficiența cercetărilor, în literatura de specialitate, asupra subiectului în cauză, comparativ cu alte aspecte ale procedurii civile, dictează exigența de a realiza un studiu aprofundat al apelului și, în special, al procedurii de examinare a lui.

Se impune ca o necesitate absolută studiul originii și evoluției apelului, examinarea conceptelor apelului, analiza viziunilor oamenilor de știință din țară și de peste hotare, a tendințelor pe plan internațional privind esența apelului și, în final, determinarea unui concept cert și unitar al acestuia, care, ulterior, să fie pus la baza reglementării procedurii de examinare a lui. Totodată, este relevantă, în primul rând, identificarea problemelor ce țin de aplicarea legislației privind apelul, în vederea formulării soluțiilor și a perspectivelor de dezvoltare a acestei instituții, în concordanță cu conceptul identificat în urma cercetărilor efectuate, dar și cu tezele moderne promovate pe plan internațional, iar în al doilea rând, determinarea remediilor legislative, menite să perfecționeze procedura de examinare a apelului.

Actualitatea temei cercetate este determinată și de noile modificări operate în *Codul de procedură civilă* pe parcursul anilor 2018 și 2019, prin care s-a introdus o nouă formă a apelului în legislația procesual civilă, *apelul incident*, precum și noi reglementări ce țin de limitele de judecare a apelului și prezentarea probelor în instanța de apel. Normele referitoare la apelul incident au fost împrumutate din legislația României, astfel fiind imperioasă cercetarea cadrului normativ în privința respectivei instituții sub aspect comparativ și, în special, efectuarea unei

analize critice a transpunerii apelului incident din legislația românească în legislația și practica autohtonă .

Problema apelului a fost pe larg discutată în studiile de specialitate, elaborate în Federația Rusă, România, Republica Belarus etc.; în ultimii ani a crescut semnificativ numărul investigațiilor științifice, axate pe acest subiect, el aflându-se în atenția mai multor cercetători: A. Câmpean, A. Speriusi, I. Deleanu, I. Leș, G. Boroi, L. Dănilă, C. Roșu, (*România*), E. A. Борисова, E. Смагина, Н. Грибов, П. П. Гуреев, Г. Л. Осокина, Т. Л. Курас, М. К. Треушников, В. В. Ярков (*Federația Rusă*) ș.a.

În Republica Moldova, instituția apelului a fost supusă cercetării, tangențial, de către autorii E. Belei, A. Munteanu, A. Prisac.

Prezentul demers științific vine să întrească studiile efectuate în domeniu, prin conturarea tendințelor și aspectelor noi, dar și a unui concept consolidat al apelului, în urma realizării unei investigații de proporții a instituției apelului și a procedurii de examinare a acestuia.

Analiza complexă a legislației procesual civile în vigoare, a practicii instanțelor de judecată ne permit să formulăm argumente ce potențază actualitatea și importanța problemei investigate, în special: necesitatea și importanța determinării esenței instituției apelului, mai ales, determinarea unui concept clar și unitar al acestuia prin conturarea scopului și sarcinilor lui, pornind de la originea și scopul apariției instituției în cauză, pe de o parte, și stringenta necesitate de perfecționare a procedurii de examinare a apelului, eliminarea incoerențelor și lacunelor legislative, pe de altă parte.

Cele enunțate justifică actualitatea și importanța unei analize complexe și sub toate aspectele a normelor ce reglementează instituția apelului și procedura de examinare a acestuia, necesitatea elaborării propunerilor *de lege ferenda*, în vederea perfecționării reglementărilor în domeniu.

Scopul lucrării constă în examinarea originii și esenței apelului, a conceptelor existente în doctrina dreptului procesual civil și identificarea unui concept cert și unitar, care să stea la baza reglementării procedurii de examinare a acestuia în legea procesuală națională și, ca urmare, stabilirea unei proceduri de examinare a apelului, care să reflecte fidel esența conceptului identificat.

Obiectivele cercetării rezidă în: studiul originii și evoluției apelului, examinarea conceptelor apelului, determinarea unui concept cert și unitar al acestuia, care ulterior să fie pus la baza reglementării procedurii de examinare a apelului; determinarea locului, rolului și justificarea apelului incident; argumentarea necesității excluderii apelului alăturat; examinarea reflectării principiilor care determină limitele judecării apelului în legislația procesuală; examinarea

prevederilor normative privind procedura de examinare a apelului (incluzând toate fazele examinării: intentarea, pregătirea, dezbaterile), întru depistarea corespunderii reglementărilor actuale conceptului identificat.

Ipotezele de cercetare în prezenta lucrare se focusează pe elucidarea următoarelor probleme: identificarea celui mai oportun pentru Republica Moldova dintre conceptele apelului – cel interpretat ca procedură de control sau cel privit ca o continuare a examinării cauzei; corespunderea conceptului care va fi identificat ca cel mai potrivit cadrului legal existent, ce reglementează procedura de examinare a apelului (incluzând toate fazele examinării: intentarea, pregătirea, dezbaterile); necesitatea păstrării instituției alăturării la apel; rațiunea introducerii unui noi tip de apel – apelul incident; posibilitatea derogării de la principiul *non reformatio in pejus* în favoarea normelor fundamentale de procedură civilă.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese: suportul metodologic al lucrării îl reprezintă metoda de percepere dialectico-științifică generală, precum și anumite metode științifice particulare.

Astfel, în Capitolul 1 al lucrării, au fost folosite metoda comparativă și cea logică, pentru delimitarea conceptelor fundamentale privind apelul în procesul civil, formulate de către autorii din Republica Moldova și pentru analiza comparată a interpretărilor științifice ale apelului în alte țări.

În Capitolul 2 al lucrării, au fost utilizate cu precădere metoda istorică și cea comparativă, pentru a studia evoluția și originea conceptelor apelului, dar și a normelor din legea de procedură civilă din România, Federația Rusă, Ucraina, Republica Belarus, Lituania, Letonia, British Columbia, Republica Federală Germania etc. Aplicarea metodei istorice a avut un rol semnificativ în determinarea unui concept cert și unitar al apelului. Aplicarea metodei comparative, și anume analiza comparativă a formelor apelului în diferite țări, a permis identificarea unor soluții la carențele identificate.

Capitolele 3 și 4 sunt elaborate în baza metodei comparative și a celei logice (analiza, sinteza, inducția, deducția etc.). În urma cercetării minuțioase și a analizei cadrului normativ prin utilizarea metodelor menționate, a fost posibilă determinarea corespunderii cadrului normativ cu conceptul determinat și depistarea, în general, a curenților ce țin de reglementarea apelului. Aplicarea metodei comparative, și anume la cercetarea legislației procesului civil a unui șir de state europene (România, Lituania, Letonia, Republica Federală Germania) a avut o importanță semnificativă la determinarea soluțiilor și propunerilor de îmbunătățire a cadrului legislativ privind procedura de examinare a apelului.

Concluziile generale și recomandările formulate în cadrul tezei de doctorat se întemeiază pe rezultatele cercetărilor științifice și ale studiilor de caz.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1, intitulat *Studiul actual al cercetării științifice a apelului în procesul civil*, realizează o trecere în revistă a materialelor științifice referitoare la tema tezei de doctorat, publicate în Republica Moldova și în alte state. Examinarea respectivă este efectuată în ordine și consecutivitate cronologică. Sunt analizate lucrările și concepțiile mai multor savanți notorii, care au manifestat și manifestă, la momentul actual, un interes științific susținut față de instituția apelului. Din pleiada acestor savanți-cercetători pot fi evidențiați următorii autori: Elena Belei, Alexandru Munteanu, Alexandru Prisac, Igor Coban, Olga Pisarenco, Ina Dorfman (Republica Moldova), Gabriel Boroii, Eugen Hurubă, Ion Deleanu, Ioan Leș, Alina Câmpean, A.Speriusi-Vlad, Carmen Negrilă, L.-N. Pârvu, G. Răducan, L. Dănilă, C. Roșu, F. Măgureanu, M. V. Ciobanu (*România*), E. A. Борисова, Н. Коршунов, Ю. Мареев, А. Ф. Ефимов, И. К. Фимов, М. К. Пискарев, С. Ф. Треушников, А. И. Зайцев, С. Ф. Афанасьев, В. А. Мусин, А. Н. Чечина, Д. М. Чечот, В. В. Власов (*Federația Rusă*) și mulți alții.

La etapa inițială de dezvoltare a statutului, la „popoarele civilizate ale Europei”, procesele de judecată erau în mâinile societății și întotdeauna erau publice. Judecătorul beneficia de o totală independență în activitatea sa, deoarece puterea centrală la început lipsea, iar ulterior era prea slabă, ca să-și subordoneze înlăptuirea justiției sau să controleze acest proces prin intermediul organelor sale. Anume din acest motiv hotărârile erau irevocabile și nu mai puteau fi atacate. Dar mai târziu, ca rezultat al dezvoltării și fortificării puterii de stat centrale, care tindea să-și subordoneze toate instanțele populare ce înlăptuiau justiția, acestea au început să-și piardă din autonomie. În consecință, apare dreptul membrilor societății de a se adresa cu plângeri împotriva acțiunilor instanțelor care înlăptuiau justiția¹.

În Republica Moldova, apelul a fost introdus prin Legea nr.942-XIII din 18.07.96 (atunci încă era în vigoare Codul de procedură civilă al RSSM din 1964, care, fiind în mare parte o transpunere a prevederilor legislației sovietice unionale, nu conținea reglementări privind apelul, acestea fiind excluse din legislația rusească încă în 1917). În 2003, intră în vigoare noul Cod de procedură civilă, care păstrează o mare parte din reglementările anterioare relative la apel.

¹ БОРИСОВА, Е.А. *Апелляция, кассация, надзор по гражданским делам*. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2016. 352 с., с.13. ISBN 978-5-91768-724-7.

Deși problema apelului este de o importanță evidentă, constatăm că în Republica Moldova nu există nicio monografie având ca temă acest subiect, el fiind abordat doar în manuale de specialitate, de rând cu alte subiecte ce fac obiectul dreptului procesual civil.

În manualul *Drept procesual civil. Partea specială*², semnat de Belei E., Borș, A., Chifa, F. ș.a., apelul este interpretat drept mijloc procesual, prin care persoana nemulțumită de hotărârea primei instanțe solicită curții de apel, în condițiile prevăzute de lege, modificarea sau casarea (totală ori parțială) a acesteia. Apelul este o cale de atac ordinară, suspensivă de executare, devolutivă, ce provoacă o nouă judecare a cauzei în fond. Apelul reprezintă o realizare a principiului dublului grad de jurisdicție.

Într-un alt studiu, intitulat *Manualul judecătorului pe cauze civile*³, apelul este abordat în calitate de mijloc procesual, prin care persoana nemulțumită de hotărârea primei instanțe solicită curții de apel, în condițiile prevăzute de lege, modificarea sau casarea (totală ori parțială) a acesteia. Apelul este o cale de atac suspensivă de executare, devolutivă, ce provoacă o nouă judecare a pricinii în fond. Apelul reprezintă o realizare a principiului dublului grad de jurisdicție.

Deși dedicate recursului, studiile realizate de dr. Alexandru Munteanu – *Cu privire la conceptul căilor de atac al hotărârilor judecătorești în procedura civilă*⁴ și *Criterii de delimitare între ilegalitatea și netemeinicia hotărârii în jurisprudența Curții Federale de Justiție a Germaniei*⁵ – reflectă și un șir de informații utile și relevante pentru calea de atac apelul.

În context, menționăm și articolul științific, scris de către Luiza Gafton, judecătoare, și intitulat *Noțiunea și importanța apelului în procedura civilă. Aspecte istorice*⁶, în care sunt relevate importante etape istorice ce țin de reglementarea apelului.

Niciuna din lucrările prezentate mai sus însă nu are ca obiect de cercetare esența și natura apelului anume în calitate de procedură în fața instanței de apel, adică nu se încearcă stabilirea unei certitudini privind calitatea apelului de a fi o procedură de control sau o procedură ce ar presupune o reexaminare a fondului.

În celelalte surse, de asemenea, se face o analiză a apelului în calitate de cale de atac și a elementelor acestuia (obiectul apelului, subiecții etc). Astfel, în opinia autoarei Olga Pisarenco,

² BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială.* / Red.șt.-fic A.Cojuhari. Coord. E.Belei. Chișinău: Lexon-Prim, 2016. 492 p. ISBN 978-9975-4072-2-9.

³ *Manualul judecătorului pentru cauze civile* / M.Poalelungi, S.Filincova, I.Sârcu et al., ediția a II-a. Chișinău: Tipografia centrală, 2013. 1200 p., p.34. ISBN 978-9975-53-197-9.

⁴ MUNTEANU, A. Cu privire la conceptul căilor de atac al hotărârilor judecătorești în procedura civilă. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.3, pp.91-96. ISSN 1811-0770.

⁵ *Idem.* Criterii de delimitare între ilegalitatea și netemeinicia hotărârii în jurisprudența Curții Federale de Justiție a Germaniei. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr.3 (114), pp.55-56. ISSN 1811-0770.

⁶ GAFTON, L. Noțiunea și importanța apelului în procedura civilă. Aspecte istorice. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr.7 (189), pp.14-18. ISSN 1811-0770.

menționată în lucrarea *Drept procesual civil. Note de curs*, apelul reprezintă prima cale de atac ordinară, care declanșează controlul judiciar ierarhic superior asupra legalității hotărârilor pronunțate în prima instanță. Scopul apelului este verificarea corectitudinii constatării circumstanțelor de fapt ale pricinii, a aplicării și interpretării normelor de drept material, precum și a respectării normelor de drept procedural la judecarea pricinii în prima instanță⁷. Ina Dorfman, în lucrarea *Drept procesual civil. Partea specială*, precizează că apelul este un „mijloc procedural, prin care partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe solicită instanței ierarhic superioare, în condițiile prevăzute de lege, modificarea sau anularea, în tot sau în parte, a acesteia”⁸.

Spre deosebire de doctrina națională, cea străină abundă în cercetări în domeniul apelului.

În literatura de specialitate din România, constatăm că instituției apelului i se acordă o atenție susținută. În primul rând, există un șir de monografii, dedicate apelului, cum ar fi: A. Câmpean. *Apelul în procesul civil*. București: Universul juridic, 2017; A. Speriusi-Vlad. *Apelul în procesul civil*. București: Universul juridic, 2015; C. Negrilă. *Apelul în proces civil. Practica judiciară*; L.-N. Pârvu. *Apelul în procesul civil*. București: Lumina Lex, 2004. De asemenea, semnalăm abordări ale apelului în manuale și tratate: G. Răducan. *Drept procesual civil*. București: All Beck, 2005; L. Dănilă, C. Roșu. *Drept procesual civil*. București: All Beck, 2004; I. Leș. *Tratat de drept procesual civil*. București: All Beck, 2001; Măgureanu Florea. *Drept procesual civil român. Vol. I*. București: Lumino Tipo, 1977; Gh. Durac, D. Radu. *Drept procesual civil*. Iași: Junimea, 2001, Deleanu I. *Tratat de procedură civilă. Vol II*. București: Universul juridic, 2013; Hilsenrad A., Stoenescu I. *Procesul civil în R.P.R*. București: Editura științifică, 1957; Ciobanu M.V., Nicolae M. ș.a. *Noul Cod de procedură civilă, comentat și adnotat, Vol.I – art.1-526*. București: Universul juridic, 2016; V.M. Ciobanu. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Vol. II*. București: Național, 1997 ș.a.

Doctrina românească abordează apelul prin prisma noțiunii și a elementelor acestuia, fără a pune accent pe esența apelului, analizându-se mai mult instituția, prin prisma elementelor sale și a efectului devolutiv.

Totuși unii autori fac cercetări mai complexe ale conceptului de *apel*, tratându-l sub diferite aspecte și acordând o atenție sporită retrospectivei istorice a instituției. Astfel, în manualul său, *Drept procesual civil român*⁹, Florea Măgureanu dedică un spațiu semnificativ analizei esenței și istoriei apelului.

⁷ PISARENCO, O. *Drept procesual civil. Note de curs*. Ediția a II-a. Chișinău: Tehnica-Info, 2012, 404 p. ISBN 978-9975-45-080-2, p.281.

⁸ DORFMAN I. *Drept procesual civil. Partea specială*. Chișinău: Foxtrot, 2005, 124 p. ISBN 9975-9738-1-7, pag.105.

⁹ MĂGUREANU, F. *Drept procesual civil român. Vol.1*. București: Lumino Typo, 1977. 432 p.

De asemenea, cercetătorul I. Deleanu, în lucrarea sa, *Tratat de procedură civilă*, Vol II¹⁰, analizează apelul din mai multe puncte de vedere: apelul ca drept la apel, ca formă de manifestare a acțiunii civile, ca instituție etc.

Și în studiile altor autori români remarcăm, preponderent, analiza apelului prin prisma noțiunii și a elementelor acestuia. De exemplu, potrivit cercetătoarei A. Câmpean, apelul reprezintă „calea de atac ordinară, comună, de anulare sau de reformare, devolutivă și suspensivă de executare, prin care partea ce justifică un interes sau, în condițiile legii, alte persoane sau organe, considerând că hotărârea pronunțată este nelegală și/sau netemeinică, investeste și obligă instanța de control judiciar, ierarhic superioară aceleia care a pronunțat hotărârea – curtea de apel sau tribunalul – să se pronunțe asupra motivelor de nelegalitate și/sau netemeinicie, urmând ca, în condițiile legii, să se procedeze, dacă este cazul, la rejudecarea pricinii”¹¹.

În opinia cercetătorului G. Boroii, apelul reprezintă „calea de atac prin care partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe sau procurorul, în condițiile prevăzute de lege, solicită instanței ierarhic superioare reformarea hotărârii atacate. Este o cale ordinară, de reformare, devolutivă și suspensivă de executare”¹².

O cercetare mai amplă și multiaspectuală a instituției apelului se atestă în studiile publicate în Federația Rusă. Aici au fost elaborate un șir de teze de doctor, care au ca obiect de cercetare instituția apelului: *Natura apelului în procesul civil*, semnată de Н. Грибов¹³, și *Aspecte teoretice privind procedura în apel*, elaborată de Е. Смагина¹⁴.

Remarcăm și unele monografii care tratează tema apelului: Борисова Е.А. *Апелляция, кассация, надзор по гражданским делам*¹⁵; *Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ*¹⁶. Problema apelului este abordată și în diferite manuale de Drept procesual civil: Коршунов Н., Мареев Ю. *Гражданский процесс*, 2-е

¹⁰ DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă*. Vol II. București: Universul juridic, 2013, 526 p. ISBN 978-973-8957-12-1.

¹¹ CÂMPEAN, A. *Apelul în procesul civil*. București: Universul juridic, 2017. 303 p., p.13. ISBN 978-6066739849.

¹² BOROI, G., STANCU, M. *Fișe de procedură civilă*. București: Editura Hamangiu, 2019, p.472.

¹³ ГРИБОВ, Н.Д. *Правовая природа апелляции в цивилистическом процессе*. Дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук. Москва, 2017. 240 с. [citată 06.01.2020]. Disponibil: <http://www.dslib.net/civil-process/pravovaja-priroda-apellyacii-v-civilisticheskom-processe.html>.

¹⁴ СМАГИНА, Е.С. *Теоретические аспекты апелляционного производства по обжалованию решений и определений мировых судей в российском гражданском процессе*. Дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2005. 210 с. [citată 12.10.2017]. Disponibil: <http://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-aspekty-apellyatsionnogo-proizvodstva-po-obzhalovaniyu-reshenii-i-opredelenii>.

¹⁵ БОРИСОВА, Е.А. *Op.cit*

¹⁶ *Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ*, 2-е издание, переработанное и дополненное / под. ред. Борисовой Е.А. Москва: Норма, Инфра-М, 2012. 768 с. ISBN 978-5-91768-269-3.

издание¹⁷; *Мировой судья в гражданском судопроизводстве*¹⁸; *Гражданский процесс*¹⁹; С.Ф. Афанасьев, А.И. Зайцев. *Гражданский процесс*²⁰; *Гражданский процесс*²¹; В.В. Власов, *Гражданское процессуальное право*²².

În mare parte, doctrinarii ruși pătrund în esența conceptului de *apel*, polemizând în privința a două concepte: *apelul deplin* și *apelul limitat*. Unii consideră că modelul potrivit ar fi cel al apelului deplin, alții – al apelului limitat, iar o mare parte sunt de părerea că trebuie deja să se discute despre un nou tip de apel, *apelul mixt*.

Au fost analizate și un șir de legislații ale țărilor străine din sistemul de drept continental, ca Lituania, Letonia, Estonia, Germania, Ucraina, Belarus, Franța.

De o valoare aparte a fost analiza și interpretarea legislațiilor străine în lucrarea, redactată de Борисова Е.А., *Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ*, Москва: Норма, Инфра-М, 2012, și monografia, semnată de A. Speriusi-Vlad, *Apelul în procesul civil*. București: Universul juridic, 2015.

La elaborarea lucrării ne-au servit drept suport doctrinar și articolele științifice, accesate din bibliotecile internaționale on-line, cum ar fi: *The lenght of civil first instance and appeal procedures in France: Endemic delay and the need for reform*. Francine Levon-Gurin, Catherine Chadelat, *The Liverpool Law Review*. Vol.XX (2)(1998).

La nivel internațional, materia căilor de atac este tratată în *Recomandarea nr.5 din 1984 privind principiile de procedură menite să îmbunătățească funcționarea justiției, adoptată de Comitetul de Miniștri la 28 februarie 1984 la a 367-a reuniune a delegațiilor miniștrilor; Principiile UNIDROIT privind procesul civil transnațional*, precum și *Recomandările nr. (95)5 privind introducerea și îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurilor de apel în materie civilă și comercială, adoptată de Comitetul Miniștrilor în 7 februarie 1995 la a 528-a reuniune a delegațiilor miniștrilor*.

Mai puține incursiuni s-au făcut în instituția apelului din legislația țărilor din sistemul anglo-saxon. Este important de menționat că înțelegerea apelului în țările cu sistem de drept

¹⁷ КОРИШУНОВ, Н., МАРЕЕВ, Ю. *Гражданский процесс*, 2-е изд. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2010. 928 с. ISBN 978-5-91768-109-2.

¹⁸ *Мировой судья в гражданском судопроизводстве* / под ред. А.Ф. Ефимова, И.К. Пискарева. Москва: Городец, 2004. 816 с.

¹⁹ *Гражданский процесс*. Изд. 6-е / под ред. М.К. Треушников. Москва: Городец, 2018. 832 с. ISBN: 978-5-906815-71-2.

²⁰ АФАНАСЬЕВ, С.Ф., ЗАЙЦЕВ, А.И. *Гражданский процесс*. Москва: Норма, 2004. 463 с. ISBN 5-89123-855-1.

²¹ *Гражданский процесс*. / под ред. Мусина В.А., Чечиной А. Н, Чечота Д.М. Москва: ПБОЮЛ Гриженко, 2001. 544 с.

²² ВЛАСОВ, В.В. *Гражданское процессуальное право*. Москва: Велби, 2004. 427 с. ISBN 5-98032-357-0.

continental este diferită de cea din țările cu sistemul anglo-saxon. Această deosebire este determinată de lipsa, în sistemul anglo-saxon, a divizării căilor de atac în căi ordinare și extraordinare, de aceea apelul este tratat ca orice contestare în instanța ierarhic superioară.

Pentru o analiză comparativă au mai fost studiate și alte articole științifico-practice, ca, de exemplu: Mary Sarah Bilder. *The origin of the Appeal in America*²³; Prince Edward, *How to process a Civil Appeal*²⁴; Clinton M. Sandvick, JD, PhD *How to appeal a civil case*²⁵.

În Capitolul 2, denumit ***Esența și formele apelului în procesul civil***, sunt relevate opiniile doctrinare din diverse sisteme de drept cu privire la esența apelului, la tipurile de apel, reglementate în legislația procesual civilă a Republicii Moldova, precum și în alte sisteme de drept. O atenție aparte se acordă conceptului de *apel* în calitate de fază a procesului civil și în calitate de procedură de control.

Totodată, este realizată o analiză detaliată a conceptului de *apel*, a originii și tipurilor lui, precum și a unor aspecte de drept comparat și a tendințelor europene de dezvoltare a conceptului în cauză.

Un efort sporit s-a întreprins pentru a stabili esența apelului, în vederea conturării unui concept clar al respectivei căi de atac, or apelul, mai întâi de toate, este o cale de atac, corespunde principiilor care stau la baza întregului proces civil, cum ar fi principiul termenului rezonabil, al procesului echitabil ș.a., prin care se asigură gradul necesar de protecție a drepturilor justițiabilului.

În studiul elaborat se demonstrează că, odată stabilită esența apelului, vor putea fi eliminate incoerențele legislative și practică neuniformă.

În literatura de specialitate, sunt vehiculate mai multe accepțiuni ale apelului: ca și cale de atac²⁶, ca drept²⁷, ca formă specifică de manifestare a acțiunii civile, ca mijloc procesual, ca procedură, ca instituție²⁸, cerere sau plângere. Acest lucru este firesc, însă există păreri diferite referitor la faptul cum și în ce context trebuie folosit un termen sau altul. De exemplu, unii autori vorbesc despre *apelul deplin* și cel *restrâns*²⁹, alții menționează că deplină sau restrânsă este „procedura în apel”³⁰. Mai mult ca atât, același autor critică faptul că unii procesualiști confundă

²³ BILDER, M.-S. *The origin of the Appeal in America*. 48 Hastings L.J.913. În: Hastings Law Journal, vol.48, 1997. [online].Boston College Law School Legal Studies Research Paper No.1998-01. [citat 25.03.2019]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=140477

²⁴ Prince Edward Island Supreme Court – Appeal Division. *How to process a Civil Appeal*. [citat 25.05.2019]. Disponibil: http://www.gov.pe.ca/photos/original/sup_civilappeal.pdf

²⁵ CLINTON M. SANDVICK. How to Appeal a Civil Case /coauthored [Clinton M. Sandvick, JD, PhD](#). [citat 25.03.2019]. Disponibil: <https://www.wikihow.com/Appeal-a-Civil-Case>

²⁶ BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială. Op.cit.*, pag.268.

²⁷ DELEANU, I. *Op.cit.*, pag.172.

²⁸ СМАГИНА, Е.С. *Op.cit.*

²⁹ БОРИСОВА, Е.А. *Op.cit.*, c.165.

³⁰ ГРИБОВ, Н.Д. *Op.cit.*, c.57.

apelul cu procedura în apel³¹. Considerăm că, de fapt, este important scopul respectivei căi de atac, de unde deducem sarcinile și funcțiile organului împuternicit cu examinarea apelului.

Cea mai populară este clasificarea în *apel deplin* și *apel restrâns*. Remarcăm că, pentru a desemna apelul restrâns, sunt utilizați mai mulți termeni: nedeplin, limitat, juridic³². Totul pornește de la faptul că această clasificare – în apel deplin și restrâns – este specifică doctrinei rusești. În rusă, aceste tipuri sunt numite „полная апелляция” și „неполная апелляция”, ceea ce, în traducerea unor autori, generează formulări de tipul *apel deplin* și *apel nedeplin*. Doar că în română nu se aplică termenul „nedeplin”. O traducere mai adecvată a cuvântului *неполная* ar fi „incomplet”, însă în română el nu redă sensul juridic al termenului *неполная*. Astfel că unii autori au căutat să traducă prin alt cuvânt, ajungând la denumirea de *limitat*. Problema e că, în literatură, există și o altă clasificare a apelului: în *limitat* (ограниченное) și *nelimitat* (неограниченное), unde apelul limitat presupune posibilitatea atacării doar cu condiția respectării anumitor criterii expres prevăzute de lege (care nu țin doar de forma și conținutul cererii)³³. Reieșind din cele menționate, considerăm că traducerea plauzibilă ar fi de *apel deplin* și *apel restrâns*.

Pentru prima dată, apelul deplin a fost atestat în actele normative ale Imperiului Roman³⁴. Prin *apel deplin* unii autori înțeleg calea de atac la a cărei examinare pot fi prezentate nelimitat probe noi, instanța de apel având obligația de a rejudeca cauza de la început, în volum deplin. Prin urmare, pot fi corectate nu numai erorile comise de judecător, ci și erori ale participanților la proces. Apelul apare astfel drept continuare a procesului în prima instanță. Apelul deplin este bazat pe concepția potrivit căreia examinarea căilor de atac al hotărârilor judecătorești reprezintă o continuare normală a procesului. În această ordine de idei, instanța ierarhic superioară nu examinează temeinicia cererii de apel, ci cercetează temeinicia acțiunii înaintate³⁵.

Apelul restrâns vine din dreptul german. Esența acestuia constă în verificarea corectitudinii hotărârii primei instanțe, fără a rejudeca pricina de la început. La examinarea apelului limitat nu pot fi prezentate noi probe, se corectează numai erorile comise de judecător. În acest context, apelul limitat nu se caracterizează drept continuare a procesului, ci drept procedură de control al legalității și temeiniciei hotărârii instanței de fond³⁶.

Scopul apelului limitat este ***îmbunătățirea hotărârii primei instanțe***.³⁷

³¹ ГРИБОВ, Н.Д. *Op.cit.*, c.59.

³² PRISAC, A. *Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2019. 1316 p., p.1062. ISBN 978-9975-72-309-1.

³³ СМАГИНА, Е.С. *Op.cit.*, c.76.

³⁴ ГРИБОВ, Н.Д. *Op.cit.*, c.76.

³⁵ MUNTEANU, A. Cu privire la conceptul căilor de atac... *Op.cit.*

³⁶ MUNTEANU, A. Criterii de delimitare între ilegalitatea și neteminicia hotărârii în jurisprudența ... *Op.cit.*

³⁷ СМАГИНА, Е.С. *Op.cit.*

Se mai precizează că, dacă instanța de apel nu are împuternicirea de a trimite cauza la rejudecare în prima instanță, atunci ar fi vorba de apelul *deplin*, iar dacă instanța de apel are o asemenea împuternicire, atunci se are în vedere apelul restrâns³⁸. Totuși considerăm că acestea nu pot fi trăsături definitorii ale unui sau altui tip de apel. Împuternicirea de a trimite la rejudecare nu depinde de conceptul apelului ales de legiuitor, acesta având la bază alte idei și principii, ca, de exemplu, principiul unui proces echitabil, principiul egalității etc. Iar cât privește posibilitatea prezentării probelor, acest aspect reiese din specificul conceptului de apel, pe care îl adoptă legiuitorul. Aceste confuzii și duc la faptul că doctrinarii au păreri diferite, atunci când încearcă să depisteze un oarecare tip de apel în țara lor sau în alta.

Relevarea esenței apelului trebuie făcută prin prisma scopurilor și a sarcinilor. Putem observa că, în dependență de tipul de apel sau viziunile formulate, sunt expuse mai multe scopuri ale apelului: controlul hotărârii, reexaminarea cauzei³⁹, obținerea adevărului obiectiv, perfecționarea procesului etc.

În opinia noastră, scopul apelului este acela pentru care și s-a cristalizat această cale de atac cu mulți ani urmă. Potrivit specialiștilor în domeniu, anume din greșeala judecătorului reiese dreptul participantului de a ataca hotărârea⁴⁰. Scopul apelului este, așadar, corectarea potențialelor erori judecătorești (doar după examinarea hotărârii, judecătorul poate decide dacă a fost sau nu comisă o eroare).

Doctrinarii susțin unanim că sarcina apelului este de a verifica și de a reexamina. Savanții moderni, studiind natura juridică a apelului, menționează că în conținutul acestuia intră două elemente de bază: reexaminarea cauzei și controlul actului judecătoresc. Polemici se poartă în ceea ce privește coraportul dintre ele și prioritatea unui element asupra altuia. Unii autori consideră că prevalează reexaminarea cauzei, alții – că în activitatea instanțelor de apel prevalează controlul actelor de dispoziție ale instanțelor, deoarece instanța de apel este una de control, iar un al treilea grup de savanți remarcă un echilibru dintre elementele în discuție⁴¹.

În opinia noastră, la determinarea acestui coraport trebuie să pornim de la ideea că rolul instanței de apel este de a corecta erorile primei instanțe. Deci prioritară este funcția de control, iar la reexaminare judecătorul va purcede doar în urma efectuării controlului și depistării aspectelor care trebuie să fie examinate. Evident, pe parcursul verificării hotărârii, instanța de apel va trebui să revadă anumite momente, care au fost examinate de către prima instanță.

³⁸ БОРИСОВА, Е.А. *Op.cit.*, с.165.

³⁹ ВАСИКОВСКИЙ, Е.В. *Учебник гражданского процесса*. Москва: Зерцало, 2003. 464 с. с.202. ISBN 5-8078-0090-7.

⁴⁰ ГРИБОВ, Н.Д. *Op.cit.* с. 25-28.

⁴¹ ГРИБОВ, Н.Д. *Op.cit.*

Se consideră că la baza reglementării acestei căi de atac trebuie pus anume conceptul vizat, care corespunde și tendințelor moderne pe plan internațional, mai cu seamă că el reiese dintr-un șir de Recomandări ale Comitetului de Miniștri (din 14 mai 1981 Nr. R (81)7, din 28 februarie 1984 Nr. R (84) 5, din 28 februarie 1984 Nr. R (95) 5)⁴².

Până la modificările recente ale legii procesuale (Legea nr.17 din 05.04.2018), părea că legiuitorul nostru a ales conceptul promovat și de subsemnata, primul pas fiind limitarea prezentării probelor în apel prin Legea nr.155 din 05.07.12. Conform modificărilor din Legea nr.155, art.372 CPC al RM, se prevedea:*(1) Părțile și alți participanți la proces au dreptul să prezinte noi probe, dacă au fost în imposibilitatea să o facă la examinarea pricinii în primă instanță. (1¹) Instanța de apel nu are dreptul să administreze probele care au putut fi prezentate de participanții la proces în prima instanță, cu excepția situației stabilite la alin. (1). (1²) În cazul în care părțile și alți participanți la proces invocă necesitatea administrării de noi probe, aceștia trebuie să indice probele respective, mijloacele prin care ele pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezentarea lor în prima instanță.*

Analizând prevederile Legii nr.17 din 05.04.2018 privind modificarea și completarea unor acte legislative, rămâne neclară poziția legiuitorului nostru, care introduce, *inter alias*, două prevederi foarte importante referitoare la identificarea conceptului de *apel*. Pe de o parte, legiuitorul abrogă alin. (4) al art.373 CPC, care prevedea că instanța de apel nu este legată de motivele apelului privind legalitatea hotărârii primei instanțe, ci este obligată să verifice legalitatea hotărârii în întregul ei. Pe de altă parte, se introduce un nou temei de prezentare a probelor noi în apel, care este absolut nefiresc pentru o procedură de control cum este apelul, și anume: „dacă administrarea probei nu duce la întreruperea ședinței”.

În același timp, în legislația noastră, avem posibilitatea de a remite cauza spre rejudecare, deși doar pentru încălcarea legii procesuale. Conform art.385, alin.(1), lit.d) CPC, instanța de apel, după ce judecă apelul, este în drept: să admită apelul, să caseze integral hotărârea primei instanțe și să trimită pricina spre rejudecare în prima instanță doar în cazul în care s-au încălcat temeiurile prevăzute la art. 388 alin.(1) lit. d) și i) CPC. La solicitarea participanților la proces, instanța de apel poate trimite cauza spre rejudecare în prima instanță, în cazul prevăzut la art. 388 alin. (1) lit. b) CPC.

Capitolul 3, intitulat ***Reflectarea principiilor care determină limitele judecării apelului în legislația procesual civilă***, este consacrat efectului devolutiv și limitelor acestuia, concretizat în

⁴² ГРИБОВ, Н.Д. *Op.cit.*

adagiile: *tantum devolutum quantum appellatum*, *tantum devolutum quantum iudicatum*, *non reformatio in peius*.

În literatura de specialitate este acceptat, practic, unanim faptul că unul din efectele pe care le produce apelul este efectul devolutiv. Cu toate acestea, devoluțiunea este privită în mod diferit de varii sisteme de drept.

În doctrina românească, opinie la care subscriem, se menționează că devoluțiunea este guvernată de trei principii⁴³: principiul celor două grade de jurisdicție și imutabilitatea litigiului de la un grad la celălalt, căruia, în materia devoluțiunii, îi dă expresie adagiul *tantum devolutum quantum iudicatum*; principiul disponibilității, căruia, în materia devoluțiunii, îi dă expresie adagiul *tantum devolutum quantum appellatum*; neînfrățirea situației apelantului în propria sa cale de atac, căruia îi dă expresie adagiul *non reformatio in peius*.

Principiul *tantum devolutum quantum appellatum* își are obârșia încă în dreptul roman („cât se cere, atât se judecă”)⁴⁴ și înseamnă că efectul devolutiv nu vizează toate problemele de fapt și de drept, care s-au pus în fața primei instanțe, ci numai pe acelea care sunt criticate expres sau implicit de către apelant. În legislația autohtonă, regula *tantum devolutum quantum appellatum* este oglindită în art.373, alin.(1) CPC⁴⁵, conform căruia instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță. Așadar, efectul devolutiv poate fi limitat prin voința apelantului. Principiul disponibilității se realizează astfel și în faza apelului.

Prin sintagma de *limite implicite ale apelului* se înțelege ansamblul argumentelor juridice și factuale – legate de nașterea, executarea sau stingerea raporturilor juridice de drept material deduse judecății – care în mod expres sau implicit au fost puse în balanță de prima instanță, pentru pronunțarea hotărârii atacate, și care trebuie să fie finalizate și de instanța de apel, dincolo de criticile formulate în mod expres la adresa hotărârii primei instanțe⁴⁶.

Regula, conform căreia instanța verifică legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în limitele cererii de apel și ale referințelor etc., nu este absolută. La art.388 CPC, alin.(1) CPC se prevăd încălcările procesuale ce constituie temeieri de casare a hotărârii din oficiu, indiferent de argumentele cererii de apel. Aceasta se justifică prin faptul că procesul civil, ca activitate a

⁴³ DELEANU, I. *Op.cit.*, p.206.

⁴⁴ БОРИСОВА, Е.А. *Op.cit.*, c.209.

⁴⁵ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.130-134.

⁴⁶ SPERIOSI-VLAD A. *Apelul în procesul civil*. București: Universul juridic, 2015. 288 p. p.185. ISBN: 606-673-649-7.

instanțelor de judecată de examinare și soluționare a cauzelor civile, este strict reglementat de normele dreptului procedural. Respectarea normelor de drept procedural reprezintă o premisă pentru adoptarea unei hotărâri legale și temeinice. Pe lângă aceasta, normele de drept procedural au menirea să consolideze autoritatea instanțelor judecătorești, să contribuie la sporirea încrederii justițiabililor în actul judecătoresc, realizându-se astfel și funcția educativ-preventivă a procesului civil. Reieșind din aceste considerente, aplicarea eronată sau încălcarea normelor de drept procedural la judecarea cauzelor civile trebuie să ducă la casarea hotărârii adoptate⁴⁷.

Se amintește că, prin Legea nr.17 din 05.04.18, s-a abrogat alin.(4) al art.373 CPC, conform căruia instanța de apel nu era legată de motivele apelului privind legalitatea hotărârii primei instanțe și era obligată să verifice legalitatea hotărârii în întregul ei. Apreciem pozitiv această modificare. Prezența alin.(4), art.373 CPC (deja abrogat) crea confuzii și prezenta o lipsă de consecvență a legiuitorului. Ne referim aici anume la corelația dintre alineatul abrogat și alin.(1) al art.373 CPC (*tantum devolutum quantum appellatum*). Atunci legiuitorul acorda prioritate principiului legalității în raport cu principiul disponibilității. Astfel că, în ceea ce ține de aplicarea atât a legii materiale, cât și a celei procesuale, instanța nu este limitată de invocările părților. Deci regula *tantum devolutum quantum appellatum* se referea doar la temeinicia hotărârii, adică doar la circumstanțele de fapt ale cauzei, nu și la legalitatea hotărârii.

Legea admite și unele excepții de la regula, conform căreia devoluțiunea operează numai în limita a ceea ce s-a judecat în prima instanță. Potrivit art.372, alin.(3) CPC al RM, se pot cere dobânzi, rate, venituri ajunse la termen, și orice alte despăgubiri, apărute după emiterea hotărârii în primă instanță, se poate solicita o compensație legală.

Enumerarea în cuprinsul textului de lege a dobânzilor, ratelor și a veniturilor ajunse la scadență este doar una exemplificativă, chiar dacă majoritatea analizelor făcute în doctrină și jurisprudență se referă la acestea.

Totuși, în ceea ce ține de excepțiile în discuție, legiuitorul nostru le-a preluat iarăși din NCPC RO, astfel încât alin. (3) al art.372 CPC RM a devenit o copie fidelă a alin.(5) art.478 al NCPC RO. Analizând prevederile, depistăm că preluarea de către legiuitorul nostru a acestor norme este, cel puțin, defectuoasă, odată ce unele concepte nu se aliniază la cele autohtone.

Pârâtul poate invoca în apel, în calitate de obiecție împotriva acțiunii reclamantului, stingerea obligației sale față de reclamant prin compensarea acesteia cu o creanță certă, lichidă, de

⁴⁷ BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială. Op.cit.*, p.291.

aceeași natură și exigibilă a pârâtului față de reclamant (compensație legală, conform art. 974 CC)⁴⁸.

Soluția totuși nu pare a fi tocmai potrivită pentru legislația autohtonă. Ținând cont de prevederile art.173 CPC, care stabilesc că judecătorul acceptă acțiunea reconvențională, dacă aceasta urmărește compensarea pretenției inițiale, reiese că, în prima instanță, partea va trebui să înainteze o acțiune reconvențională, în caz că dorește stingerea obligației prin compensare. În apel însă, ar fi suficientă invocarea art.974 Cod civil, odată ce legea stabilește expres acest fapt. Care ar trebui să fie soluția instanței de apel, în caz de solicitare a compensației legale? În mod logic, instanța ar trebui să caseze hotărârea primei instanțe și să pronunțe alta nouă, prin care să respingă pretențiile reclamantului, însă temeiurile de casare sunt expres prevăzute în lege: printre ele nu se regăsește niciun temei relevant pentru situația respectivă. Legiuitorul nostru nu a prevăzut mecanismele necesare pentru situația invocării stingerii obligației prin compensare. Considerăm că această normă nu este aplicabilă pentru moment, ținând cont de legislația autohtonă.

În Comentariul CPC RM, autorul Prisac A. ajunge la aceeași concluzie, menționând că această sintagmă derivă din introducerea așa-numitului „transplant legislativ” din art.294 alin.(2) al vechiului Cod de procedură civilă al României⁴⁹. Autorul menționează că, în realitate, compensația legală, în sensul art.372 CPC, nu poate fi înțeleasă drept o anumită despăgubire, pe care poate să o pretindă apelantul prin înaintarea unei noi pretenții, dat fiind faptul că acest sens este cuprins în propoziția „și orice alte despăgubiri, apărute după emiterea hotărârii în prima instanță”⁵⁰.

Reclamantul-intimat poate să ceară instanței de apel să-l oblige pe adversarul său și la restituirea fructelor culese până în momentul hotărârii. Proprietarul poate cere chiria devenită scadentă în cursul instanței, chiar dacă prima instanță i-a respins acțiunea, pentru că chiria scadentă până atunci a fost achitată; arenda nefiind altceva decât un venit periodic al imobilului, ea poate fi cerută în apel – nu numai în ceea ce privește rata exigibilă în momentul intentării acțiunii, ci și în ceea ce se referă la toate ratele scadente până la momentul deciziei date în apel⁵¹.

Autorul se raliază la poziția doctrinarilor români care menționează că este necesar ca, prin cererea de chemare în judecată, reclamantul să fi solicitat obligarea pârâtului la sumele de bani,

⁴⁸ BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială. Op.cit.*, p.279.

⁴⁹ PRISAC, A. *Op.cit.*, p.1092.

⁵⁰ PRISAC, A. *Op.cit.*, p.1093.

⁵¹ DELEANU, I. *Op.cit.*, p.209.

care constituie dobânzi, actualizări de sume, nefiind posibil să fie primită direct în apel o cerere de reactualizare a despăgubirilor, dacă în prima instanță nu a existat un asemenea peti⁵².

Un aspect separat îl constituie analiza posibilităților intimatului (reclamantului) de a solicita dobânzile sau veniturile, ajunse la termen, în cazul că nu a atacat hotărârea, și a taxei de stat pentru cererile respective. Se susține că și intimatul poate solicita recalcularea dobânzilor, iar pentru asta nu e nevoie de a ataca hotărârea, or hotărârea se atacă atunci când participantul nu e mulțumit de ea.

Considerăm că, pentru solicitarea anumitor sume în plus, solicitantul va trebui să achite taxa de stat. Potrivit art.88, alin.(2) CPC, dacă reclamantul, în cadrul examinării cauzei, își majorează pretențiile formulate anterior în acțiune, el plătește taxă suplimentară și pentru partea cu care acțiunea se majorează. Capitolul care reglementează cheltuielile de judecată nu se referă doar la examinarea cauzei în prima instanță, ci și la procedurile de control. Deci art.88 CPC rămâne aplicabil și în cadrul examinării cauzei în apel. Odată ce reclamantul (apelant sau intimat) va solicita pentru prima dată aceste sume, și nu e vorba de o contestare, nu se va aplica regula celor 75%, ci regulile de calculare din prima instanță.

Totuși, în ceea ce ține de problema penalităților, dobânzilor, ratelor, ajunse la termen, o soluție ar fi ca toate aceste recalculări să fie efectuate de către executorul judecătoresc în procedura de executare. Instanța ar putea stabili niște reguli de bază privind momentul din care se va calcula dobânda și metoda de calcul.

Actualmente, analizând prevederile Codului de Executare, constatăm ca această soluție nu este posibilă. Conform art.24, alin.(1) din Codul de Executare, la cererea creditorului, executorul judecătoresc calculează dobânzile, penalitățile și alte sume rezultate din întârzierea executării, *de la data la care hotărârea judecătorească a devenit definitivă*.

Non reformatio in peius presupune ca părții care a exercitat o cale de atac să nu i se înrăutățească situația față de cea stabilită prin hotărârea judecătorească supusă controlului judiciar.⁵³

Se precizează că, atâta timp cât în art.373, alin.(6) CPC nu este prevăzut expres că depistarea temeiurilor de la art.388, alin.(2) CPC RM poate agrava situația apelantului, instanța de apel nu va putea proceda în așa fel. Întrebarea care se impune în continuare este: care poziție ar trebui să o adopte legiuitorul? Se arată că temeiurile din art.388, alin.(2) CPC nu trebuie instituite

⁵² CIOBANU, V.M., NICOLAE, M. *Noul Cod de procedură civilă, comentat și adnotat, Vol.I – art.1-526. Ediția a II-a*. București: Universul Juridic, 2016. 1550 p. p.1318. ISBN 978-606-673-697-8

⁵³ NICOLAE, A. Aspecte ale aplicării principiului *non reformatio in peius* în procesul civil. În: *Dreptul*, nr.10, 2001. București. pp.74-85. ISSN 1018-0435.

legal, în calitate de excepție de la *non reformatio in peius*. Cât privește temeiurile de trimitere la rejudecare, nu credem că acestea agravează situația apelantului (În Lituania legiuitorul prevede expres în art.313 CPC că trimiterea la rejudecare nu constituie agravare, însă legea nu prevede dacă hotărârea, dată în urma reexaminării, poate agrava situația apelantului⁵⁴).

În această ordine de idei, susținem poziția doctrinarilor și a jurisprudenței românești, conform căreia, în urma reexaminării, situația apelantului nu trebuie înrăutățită, cu o singură excepție, și anume atunci când e vorba de drepturile unor persoane neantrenate. Explicația este evidentă: aici intersectându-se două interese private, protejată trebuie să fie „partea mai slabă”.

În Capitolul 4, **Fazele examinării apelului în instanța de apel**, se analizează fiecare fază de examinare a apelului: intentarea procedurii, pregătirea și dezbaterile cauzei în instanța de apel. O atenție sporită se acordă examinării cererii de renunțare, restituire și retragere a apelului.

La fel ca și în prima instanță, faza de intentare a apelului începe cu depunerea cererii de apel de către apelant. Apelantul depune cererea de apel conform rigorilor legale, care se referă la termen, formă, conținut, la prima instanță. Anume art. 365 CPC RM stabilește ce trebuie să conțină cererea de apel.

Potrivit art. 364 CPC RM, cererea de apel se depune în scris la instanța judecătorească, a cărei hotărâre se atacă, cu plata taxei de stat, în cazul în care apelul se impune cu taxă, în condițiile legii. Conform art. 367 CPC RM, președintele primei instanțe, după ce primește cererea de apel, înscrisurile și alte probe alăturate, care nu au fost prezentate în prima instanță, dispune înregistrarea imediată a cererii de apel.

După expirarea termenului de depunere a apelului, prima instanță este obligată să expedieze, a doua zi, instanței de apel dosarul, împreună cu apelurile depuse și înscrisurile alăturate, care nu au fost prezentate în prima instanță. Până la expirarea termenului de depunere a apelului și expedierea dosarului în instanța de apel, prima instanță soluționează cererile de emitere a hotărârii suplimentare, de corectare a erorilor și a omisiunilor, depistate până la expirarea termenului de depunere a apelului.

Potrivit noului articol, și anume art.365/1 CPC RM, intitulat „Intentarea procedurii de apel”, în termen de 24 de ore de la ajungerea dosarului în instanța de apel, cererea de apel se repartizează completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. În decurs de 10 zile de la repartizarea cererii de apel, completul de judecată, care a primit cererea de apel spre examinare, verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege, fără înștiințarea participanților la proces.

⁵⁴ <https://www.international-arbitration-attorney.com/wp-content/uploads/2013/07/Lithuania-Arbitration-Law.pdf>

Remarcăm aici inconsecvența legiuitorului referitoare la poziționarea articolelor menționate⁵⁵. Legea nr.17 din 05.04.18 a introdus un nou articol, și anume art.365¹ *Intentarea procedurii în apel*. Poziționarea lui în cadrul capitolului însă nu este tocmai reușită. Articolul menționat reglementează acțiunile instanței de apel după primirea cererii de apel, iar următorul articol – 367 CPC – reglementează acțiunile primei instanțe după primirea cererii de apel. O simplă inversare a acestor articole și renumerotarea art.365¹ în 367¹ ar soluționa această situație.

Ulterior, în conformitate cu art. 368 CPC, dacă cererea de apel nu întrunește condițiile prevăzute la art.364 și 365 și dacă cererea este depusă fără plata taxei de stat, instanța de apel dispune, printr-o încheiere, să nu se dea curs cererii, acordând apelantului un termen pentru lichidarea neajunsurilor. Potrivit alin.(3) al art.368, „Încheierea instanței de apel de a nu se da curs cererii poate fi atacată odată cu fondul (art.368 CPC RM)”. Aici observăm că posibilitatea atacării acestei încheieri odată cu fondul reprezintă o modificare recentă, efectuată prin Legea nr.17 din 05.04.18. Până la modificare, această încheiere putea fi atacată separat cu recurs. În opinia noastră, anume varianta veche a articolului era una plauzibilă.

În opinia noastră, și la faza apelului urmează a fi modificată legea și a reveni la varianta inițială, când încheierea putea fi atacată cu recurs. Odată cu această intervenție, legiuitorul ar urma să indice expres și faptul dacă recursul împotriva încheierii în discuție întrerupe sau suspendă expirarea termenelor procedurale (termenul stabilit pentru lichidarea neajunsurilor sau termenul de atac al hotărârii).

Legea procesuală oferă participanților la proces posibilitatea de a folosi căi ordinare și extraordinare de atac al hotărârii pe care o consideră ilegală și/sau neîntemeiată. Pot însă apărea circumstanțe când însuși participantul la proces nu dorește să beneficieze de aceste oportunități procesuale sau, deși a exercitat o cale de atac, nu mai are interes să o susțină. Este de menționat că, la acest capitol, legiuitorul nostru este „foarte generos”, în sensul că oferă un șir de posibilități participantului de a „renunța” (în sens larg) la calea oferită de lege, inclusiv după exercitarea acesteia. Astfel, în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova⁵⁶ sunt prevăzute următoarele instituții:

- renunțarea la apel,
- solicitarea de restituire a apelului,
- retragerea apelului.

⁵⁵ **JIMBEI, I.** Intentarea procedurii de apel: deficiențe normative. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2017, Nr. 4(43), pp. 36-40. ISSN 1857-2405.

⁵⁶ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr.225 din 30.05.2003. *Op.cit.*

Am analizat detaliat aceste instituții, în special cele referitoare la instanța unde se depune cererea, faza și termenul în interiorul căruia poate fi solicitată, impactul asupra procesului. Când privește dezbaterile cauzei în apel, am ajuns la concluzia că, pentru a avea o procedură promptă și mai eficientă în apel, reieșind din faptul că acesta reprezintă o procedură de control, și nu o simplă continuare a examinării cauzei, legiuitorul ar trebui să opereze un șir de modificări.

În opinia noastră, este indicată completarea reglementărilor care prevăd posibilitatea încetării procedurii în apel cu încă un temei: apelantul a înaintat o nouă pretenție, neexaminată în prima instanță. O prevedere asemănătoare se atestă și în CPC al Republicii Belarus⁵⁷.

Totodată, este necesară introducerea instituției scoaterii cererii de apel de pe rol, iar în calitate de temei ar fi încălcarea alin.(3) art.365 CPC, depistată după primirea cererii.

Pentru a avea o procedură mai rapidă în apel, reieșind din faptul că apelul reprezintă o procedură de control, și nu o continuare a examinării cauzei, procedura în apel, de regulă, urmează să fie una scrisă pentru orice tip de cauze, nu numai pentru procedura în cazurile cererilor cu valoarea redusă. Asemenea norme există într-un șir de state, iar, mai nou, și Codul Administrativ reglementează expres posibilitatea realizării procedurii scrise în apel, în cauzele de contencios administrativ. Mai mult ca atât, procedura scrisă este recomandată și de organismele internaționale. Astfel, în Recomandările Comitetului Miniștrilor nr.5(95) privind introducerea și îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurilor de apel în materie civilă și comercială, în art.6, intitulat „Măsuri de îmbunătățire a eficienței procedurilor de apel”⁵⁸, se menționează că, pentru a se asigura că apelurile sunt examinate într-o manieră eficientă și rapidă, statele pot adopta una sau mai multe dintre următoarele măsuri: „c. în statele în care cazurile pot fi dezbătute oral în fața instanței secunde, să permită părților să fie de acord asupra analizării cazului fără audieri, cu excepția cazurilor în care instanța de apel găsește necesar acest fapt; d. să reducă durata dezbaterilor orale la ceea ce este strict necesar, de exemplu, utilizând mai mult procedurile scrise sau recurgând la furnizarea de argumente sau adrese scrise; e. acolo unde au loc dezbateri orale, să se asigure că acestea sunt realizate în cel mai scurt timp posibil („concentrarea dezbaterilor orale”). Instanța trebuie să delibereze și, imediat după aceasta sau într-un timp destul de scurt, să emită hotărârea, după cum este prevăzut în lege”.

⁵⁷ Гражданский Процессуальный Кодекс Республики Беларусь. [citat 12.05.2016]. Disponibil: http://kodeksy-by.com/grazhdanskij_protssualnyj_kodeks_rb.htm

⁵⁸ Recomandarea nr (95) 5 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind introducerea și îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurilor de apel în materie civilă și comercială. În: *Eficiența și echitatea justiției. Standarde europene* / coord. C.Danileț. București: Editura I.R.D.O., 2008. 124 p. ISBN 978-973-9316-71-2. [citat 08.09.2019]. Disponibil: http://irdo.ro/irdo/pdf/539_ro.pdf.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute ca urmare a cercetărilor efectuate s-au reflectat în: analiza complexă a instituției apelului sub aspectele originii și a evoluției acestuia; determinarea unui concept cert și unitar al apelului, racordarea conținutului acestuia la tendințele internaționale în materia căilor de atac, astfel încât să fie create garanții eficiente pentru apărarea drepturilor procedurale ale participanților la proces și stabilirea locului, rolului și justificarea apelului incident; argumentarea necesității excluderii apelului alăturat; analiza reflectării principiilor care determină limitele judecării apelului; studierea mecanismului de realizare a prevederilor legale în materia examinării apelului; racordarea cadrului de reglementare la conceptul identificat.

Pornind de la obiectivele lucrării, precum și de la faptul că problema științifică actuală de importanță majoră a fost demonstrată în raport cu ipoteza de cercetare, formulăm următoarele **concluzii**:

1. În doctrina procesual civilă, per ansamblu, se conturează 2 direcții în ceea ce privește conceptul apelului: unii doctrinari privesc apelul în calitate de procedură de control (conceptul *apelului restrâns*), iar alții consideră că apelul este o continuare a examinării cauzei (conceptul *apelului deplin*). În tratarea conceptelor menționate, autorii se axează pe analiza scopului și sarcinilor apelului, pe identificarea funcțiilor organului împuternicit să judece apelul, precum și pe elucidarea anumitor trăsături ale conceptului. Deși este binevenită existența în doctrină a diverselor viziuni privind conceptul apelului, considerăm că încercarea de a determina esența acestuia prin prisma trăsăturilor lui nu este cea mai potrivită abordare. Pentru claritate și certitudine credem că stabilirea unui concept clar și unitar al apelului trebuie să aibă loc prin conturarea scopului și sarcinilor acestuia, pornind de la originea și scopul apariției instituției în cauză (Cap. 2, paragr.1).

2. În rezultatul analizei viziunilor doctrinare privind apelul în procesul civil, originea și evoluția acestuia, avantajele și dezavantajele diferitor concepte, ajungem la concluzia că la baza reglementărilor apelului în Republica Moldova trebuie să stea conceptul conform căruia apelul reprezintă o cale de atac care are ca scop corectarea erorilor comise de instanțele judecătorești, având ca sarcină de bază controlul actului de dispoziție al acesteia și, în calitate de sarcină subsidiară, reexaminarea cauzei, astfel încât să se asigure un control eficient și o corectare corespunzătoare a erorilor (Cap. 2, paragr.1).

3. Cât privește formele apelului reglementate de CPC, deducem că, actualmente, putem distinge între *apelul incident*, introdus prin Legea nr.17 din 05.04.18, și *alăturarea la apel*. Considerăm binevenită introducerea în CPC a noului tip de apel – *apelul incident*, justificată prin respectarea principiilor contradictorialității și egalității armelor și menită să asigure o maximă

protecție a drepturilor justițiabililor. În același timp, am constatat inutilitatea și lipsa de motivare a existenței instituției alăturării la apel, astfel încât sugerăm abrogarea acesteia (Cap. 2, paragr.2.2, 2.3).

4. Principiile care determină limitele judecării apelului nu sunt menționate expres în legislația procesual civilă a Republicii Moldova, însă acestea se reflectă în anumite reglementări. Astfel, principiul *tantum devolutum quantum indicatum* (principiul disponibilității în materia devoluțiunii) și *non reformatio in peius* (neagravarea situației în propria cale de atac) sunt exprimate în art.373, alin.(1) CPC și, respectiv, în art.372, alin.(3) CPC, iar *tantum devolutum quantum iudicatum* (principiul celor două grade de jurisdicție) este redat în art.373 CPC. Reflectarea acestor principii în legislația Republicii Moldova necesită un șir de îmbunătățiri și modificări legislative, care sunt expuse în lucrare în calitate de propuneri *de lege ferenda*. Totodată, în ceea ce privește respectarea principiului neagravării situației în propria cale de atac, considerăm că acesta trebuie să dobândească o importanță sporită, corespunzătoare consecințelor severe care s-ar putea înregistra prin prejudiciile aduse părților în procesul civil, astfel încât să nu se ajungă la situația când, dorind să apeleze la beneficiile legale, oferite de sistemul căilor de atac, părțile suferă, de fapt, o „deteriorare” a drepturilor câștigate. Deci concluzionăm că nu orice încălcare a normelor fundamentale de procedură poate duce la inaplicabilitatea principiului *non reformatio in peius*, ci doar cele ce țin de examinarea cauzei fără antrenarea persoanelor a căror drepturi au fost direct afectate prin hotărâre (Cap.3, paragr.3.1, 3.2, 3.3).

5. Actualmente, legiuitorul nu are o poziție clară în privința conceptului care trebuie să stea la baza procedurii de examinare a apelului. Analizând normele care reglementează procedura de examinare a apelului, s-au constatat împrumuturi de norme din diverse țări, cu viziuni diferite asupra apelului, fapt ce generează inconsecvențe legislative și confuzii în interpretarea și aplicarea legii procesuale. În opinia noastră, legiuitorul urmează să ia o poziție certă în ceea ce privește conceptul apelului, și anume să adere la cel reliefat în prezenta lucrare, racordând prevederile ce țin de procedura de examinare a apelului la conceptul respectiv (Cap.3, paragr.3.1, 3.2, 3.3, Cap. 4, paragr.4.1, 4.2, 4.3).

Contribuțiile personale la soluționarea problemei abordate în teză s-au materializat în cercetarea complexă a apelului, recunoscut în calitate de element important al procesului de înfăptuire a justiției, menit să suplimenteze sistemul de garanții procesuale în vederea oferirii unei apărări judiciare eficiente a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei fizice și juridice. Pentru prima dată în doctrina autohtonă, a fost pusă problema identificării unui concept cert și unitar al apelului, care să indice vectorul direcției de reglementare a instituției respective în legislația de procedură civilă din Republica Moldova. În acest sens, unei analize multiaspectuale

a fost supusă procedura de examinare a apelului. Din necesitatea racordării prevederilor legale privitoare la examinarea apelului la tendințele moderne existente la nivel internațional, au fost formulate propuneri de modificare și completare a legislației în domeniu.

Reieșind din constatările cercetărilor realizate și conștientizând impactul lor asupra cadrului legal național, asupra practicii execuționale și a celei jurisprudențiale, precum și apreciind valoarea lor analitică, înaintăm următoarele propuneri *de lege ferenda*:

1. Introducerea unui nou alineat în art. 81 CPC, în care să se prevadă: *„Renunțarea la orice drept procesual trebuie consemnată expres în împuternicirea de reprezentare, sub sancțiunea nulității”*.

2. Stipularea expresă, în art. 84 CPC, precum și în Legea taxei de stat, că pentru apelul incident urmează a fi achitată taxa de stat, asemeni celei pentru apelul principal.

3. Includerea la art. 254, alin.(2) CPC a literei a¹) cu următorul conținut: *„Renunțarea la apel de către toți participanții cu drept de apel, din momentul acceptării de către prima instanță a tuturor cererilor de renunțare”*.

4. Introducerea tezei 3 la art. 360 alin.(3) CPC, cu următorul conținut: *„Înainte de a admite renunțarea la apel, instanța judecătorească explică apelantului efectul acestui act de procedură. Instanța nu va admite renunțarea la apel, dacă acest act contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului”*.

5. Abrogarea art. 361 CPC *Alăturarea la apel*.

6. Introducerea unui alineat nou, alin.(3), la art.362¹ CPC RM, cu următorul conținut *„Cererea de apel incident urmează să întrunească toate condițiile de fond și formă indicate pentru cererea de apel”*.

7. Completarea art. 365 (1¹) CPC cu următoarele prevederi *„Cererea suplimentară de apel se depune în termen de 15 zile de la data comunicării hotărârii integrale. Termenul de 15 zile este termen de decădere și nu poate fi restabilit”*.

8. Completarea reglementărilor de la art. 374 alin.(4) CPC, care prevăd posibilitatea încetării procedurii în apel cu următorul temei: *apelantul a înaintat o nouă pretenție, neexaminată în prima instanță*.

9. Introducerea instituției scoaterii cererii de apel de pe rol, având în calitate de temeiuri: încălcarea alin. (3) art. 365 CPC, depistată după primirea cererii, neachitarea în timpul stabilit de judecător a taxei de stat, în cazul eșalonării sau amânării achitării acesteia.

10. Modificarea art. 365 CPC, după cum urmează:

„În cererea de apel se indică:

a) instanța căreia îi este adresat apelul;

- b) *numele sau denumirea, domiciliul sau sediul apelantului, calitatea lui procedurală;*
- c) *hotărârea atacată, instanța care a emis-o, completul de judecată, data emiterii, cu indicarea dacă se atacă în totalitate sau o anumită parte/părți;*
- d) *motivele pentru care consideră că hotărârea este neîntemeiată și/sau ilegală;*
- e) *probele noi care nu au fost prezentate în prima instanță și motivele pentru care nu au fost prezentate în termenul stabilit;*
- f) *solicitările apelantului (indicarea exactă a deciziei pe care, în opinia apelantului, urmează să o ia instanța în conformitate cu art.385 CPC);*
- g) *numele și domiciliul martorilor, dacă se cere a fi citați în apel;*
- h) *documentele ce se anexează”.*

11. Modificarea art. 372, alin. (1) CPC, după cum urmează: *„Părțile și alți participanți la proces au dreptul să prezinte noi probe, dacă acestea nu au fost invocate în primă instanță, fără ca acest lucru să se datoreze intenției sau neglijenței părții”.*

12. Abrogarea sintagmei *„schimbarea calității procedurale a părților”* din art.372 (2) CPC.

13. Introducerea unui nou alineat la art.373, alin.(7) CPC, cu următorul conținut: *„Instanța nu va admite acceptarea de către apelant a înrăutățirii situației în calea sa de atac, dacă acest act contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului”.*

14. Modificarea art. 374 alin. (3) CPC, după cum urmează: *„În cazul retragerii apelului, instanța de apel dispune, printr-o încheiere, încetarea procedurii de apel în privința persoanei care a retras apelul, fapt ce se aduce la cunoștință participanților la proces, și examinează apelurile altor participanți la proces”.*

15. Modificarea prevederilor alin. (1) art. 374 CPC, după cum urmează: *„Apelantul poate retrage apelul până la sfârșitul pledoariilor. Retragerea se face în scris sau oral, în ultimul caz, cu consemnare în procesul-verbal”.*

16. Modificarea art. 379, alin. (2) CPC, după cum urmează: *„Dacă apelantul nu se prezintă la ședința de judecată și a nu a comunicat instanței motivele neprezentării ori motivele sunt considerate de către instanță neîntemeiate, sau nu a solicitat examinarea în lipsă, la cererea intimatului, instanța de apel scoate cererea de apel de pe rol, dacă prin acest act nu se încalcă drepturile altor persoane”.*

17. Abrogarea alin. (2) al art. 380 CPC, care reprezintă o simplă repetare a unei norme deja existente.

18. Completarea art. 429 CPC cu un nou alineat, alin.(6), având următorul conținut: „Acordul de a ataca hotărârea direct cu recurs duce la suspendarea executării hotărârii, dacă participanții nu vor prevedea altfel în înscrisul autentificat. Dacă însă consimțământul va fi făcut prin declarație verbală, atunci participanții vor trebui să declare verbal în fața primei instanțe că au decis să deroge de la norma care prevede suspendarea executării hotărârii, fapt ce trebuie consemnat în procesul-verbal al ședinței de judecată”.

19. Modificarea modului de organizare a dezbaterilor în cadrul apelului. Considerăm că ar fi oportun ca examinarea cauzei în apel să înceapă cu raportul judecătorului asupra cauzei, apoi să urmeze înaintarea cererilor și demersurilor, ulterior, să se porceadă la examinarea fondului sau, după caz, și a probelor noi, încheindu-se cu expunerile participanților prin pledoariile de final. În acest sens, urmează să fie abrogat art.382 CPC RM.

BIBLIOGRAFIE

1. BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală.* / Red.șt.-fic A.Cojuhari. Coord. E.Belei. Chișinău: Lexon-Prim, 2016. 464 p. ISBN 978-9975-4072-9-8
2. BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială.* / Red.șt.-fic A.Cojuhari. Coord. E.Belei. Chișinău: Lexon-Prim, 2016. 492 p. ISBN 978-9975-4072-2-9
3. BOROI, G., STANCU, M. *Fișe de procedură civilă.* București: Hamangiu, 2019. 736 p. ISBN 978-606-27-1212-9.
4. BILDER M.-S. The origin of the Appeal in America. L.J.913. În: *Hastings Law Journal*, vol.48, 1997. [online]. Boston College Law School Legal Studies Research Paper No.1998-01. [citat: 20.03.2019]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=140477.
5. CÂMPEAN, A. *Apelul în procesul civil.* București: Universul juridic, 2017. 303 p. ISBN 978-6066739849.
6. CIOBANU, V.M., NICOLAE, M. *Noul Cod de procedură civilă, comentat și anotat, Vol.I – art.1-526. Ediția a II-a.* București: Universul Juridic, 2016. 1550 p. ISBN 978-606-673-697-8.
7. CLINTON M. SANDVICK. *How to Appeal a Civil Case* /coauthored [Clinton M. Sandvick, JD, PhD](#). [citat: 20.03.2019]. Disponibil: <https://www.wikihow.com/Appeal-a-Civil-Case>.
8. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.130-134.
9. Codul de procedură civilă al României – Noul cod de procedură civilă. Legea 134/2010, republicat 2015. [citat 20.06.2019]. Disponibil: http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_de_procedura_civila_noul_cod_de_procedura_civila_legea_134_2010.php
10. DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă.* Vol.2. București: Universul Juridic, 2013. 835 p. ISBN 978-973-127-989-3.

11. DORFMAN I. *Drept procesual civil. Partea specială*. Chișinău: Foxtrot, 2005. 124 p. ISBN 9975-9738-1-7.
12. GAFTON, L. Noțiunea și importanța apelului în procedura civilă. Aspecte istorice. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr.7 (189), pp.14-18. ISSN 1811-0770.
13. **JIMBEI, I.** Apelul incident. În: *Materialele conferinței internaționale „Procesul civil și executarea silită. Trecut, prezent, viitor”*, București: Universul juridic, 2018. pp.377-389. ISBN 987-606-39-0324-3.
14. **JIMBEI, I.** Intentarea procedurii de apel: deficiențe normative. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. Nr. 4(43) / 2017. pp. 36-40. ISSN 1857-2405.
15. *Manualul judecătorului pentru cauze civile* / M.Poalelungi, S.Filincova, I.Sârcu et al., ediția a II-a. Chișinău: Tipografia centrală, 2013. 1200 p. ISBN 978-9975-53-197-9.
16. MĂGUREANU, F. *Drept procesual civil român*. București: Lumino Tipo, 1977. 432 p.
17. MUNTEANU, A. Criterii de delimitare între ilegalitatea și netemeinicia hotărârii în jurisprudența Curții Federale de Justiție a Germaniei. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr.3 (114), pp.55-56. ISSN 1811-0770.
18. MUNTEANU, A. Cu privire la conceptul căilor de atac al hotărârilor judecătorești în procedura civilă. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.3, pp.91-96. ISSN 1811-0770.
19. PISARENCO, O. *Drept procesual civil. Note de curs*. Ed.a II-a. Chișinău: Tehnica-Info, 2012. 404 p. ISBN 978-9975-45-080-2.
20. *Prince Edward Island Supreme Court – Appeal Division. How to process a Civil Appeal*. [citat: 12.01.2020]. Disponibil: http://www.gov.pe.ca/photos/original/sup_civilappeal.pdf
21. PRISAC, A. *Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2019. 1316 p. ISBN 978-9975-72-309-1.
22. Recomandarea nr (95) 5 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind introducerea și îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurilor de apel în materie civilă și comercială. În: *Eficiența și echitatea justiției. Standarde europene* / coord. C. Danileț. București: Editura I.R.D.O., 2008. 124 p. ISBN 978-973-9316-71-2. [citat 08.09.2019]. Disponibil: http://irdo.ro/irdo/pdf/539_ro.pdf.
23. SPERIUȘI-VLAD A. *Apelul în procesul civil*. București: Universul juridic, 2015. 288 p. ISBN: 606-673-649-7.
24. АФАНАСЬЕВ, С.Ф., ЗАЙЦЕВ, А.И. *Гражданский процесс*. Москва: Норма, 2004. 463 с. ISBN 5-89123-855-1.
25. БОРИСОВА, Е.А. *Апелляция, кассация, надзор по гражданским делам*. Москва: Норма: Инфра-М, 2016. 352 p. ISBN 978 5 91768 724 7
26. ВАСИКОВСКИЙ, Е.В. *Учебник гражданского процесса*. Москва: Зерцало, 2003. 464 с. ISBN 5-8078-0090-7
27. ВЛАСОВ, В.В. *Гражданское процессуальное право*. Москва: Велби, 2004. 427 с. ISBN 5-98032-357-0.
28. *Гражданский процесс*. / под ред. Мусина В.А., Чечиной А. Н, Чечота Д.М. Москва: ПБОЮЛ Гриженко, 2001. 544 с.
29. *Гражданский процесс*. Учебник. Изд. 6-е / под ред. М.К. Треушников. Москва: Городец, 2018. 832 с. ISBN: 978-5-906815-71-2.
30. Гражданский Процессуальный Кодекс Республики Беларусь. [citat 12.05.2016]. Disponibil: http://kodeksy-by.com/grazhdanskij_protseussualnyj_kodeks_rb.htm.

31. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14.11.2002 №138-ФЗ (ред. от 02.12.2019). [citat 22.09.2019]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39570/89542d250f1be22ca3c7fafb3bb079b97abce2c6/.
32. ГРИБОВ, Н.Д. *Правовая природа апелляции в цивилистическом процессе*. Дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук. Москва, 2017. 240 с. [citat 06.01.2020]. Disponibil: <http://www.dslib.net/civil-process/pravovaja-priroda-apelljicii-v-civilisticheskom-processe.html>.
33. КОРШУНОВ, Н.М., МАРЕЕВ, Ю.Л. *Гражданский процесс*. 2-е издание. Москва: Омега-Л, 2007. 526 с. ISBN 978-5365-07-93-2.
34. *Мировой судья в гражданском судопроизводстве*. Научно-практическое пособие / Борисова Е.А., Ефимов А.Ф., Жуйков В.М., Кудрявцева Е.В., и др.; под ред. Ефимова А.Ф., Пискарева И.К. Москва: Городец, 2004. 816 с.
35. *Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ*, 2-е издание, переработанное и дополненное / под ред. Борисовой Е.А. Москва: Норма, Инфра-М, 2012. 768 с. ISBN 978-5-91768-269-3.
36. СМАГИНА, Е.С. *Теоретические аспекты апелляционного производства по обжалованию решений и определений мировых судей в российском гражданском процессе*. Дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2005. 210 с. [citat 12.10.2017]. Disponibil: <http://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-aspekty-apellyatsionnogo-proizvodstva-po-obzhalovaniyu-reshenii-i-opredelenii>

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice:

1. JIMBEI Ina. Intentarea procedurii de apel: deficiențe normative. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 4(43), Chișinău, 2017, pp.36-40, 0,6 c.a., ISSN 1857-2405 (C).
2. JIMBEI Ina. Finalitatea și perspectivele alăturării la apel. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr.8 (128), Chișinău, 2019, pp. 89-93, 0,6 c.a., ISSN 1814-3199 (B).

Contribuții în materialele conferințelor:

3. JIMBEI Ina. Apelul incident. În: *Materialele conferinței internaționale „Procesul civil și executarea silită. Trecut, prezent, viitor”*, București: Universul juridic, 2018, p.377-389, 0.9. c.a., ISBN 987-606-39-0324-4.
4. JIMBEI Ina. Deficiențe legislative în procedura de judecare a apelului. În: *Materialele conferinței internaționale „Integrarea europeană: Aspecte economico-juridice, ediția IV-a*, 21 decembrie 2018, Chișinău, 2018, pp.354-359, 0,6 c.a., ISBN 978-9975-3287-0-8.
5. JIMBEI Ina. Efectul devolutiv al apelului. În: *Conferința internațională „Procesul civil și executarea silită. De la clasic la modern”*, București: Universul juridic, 2019, pp.226-242, 1,7 c.a., ISBN 878-606-39-0507-0.
6. JIMBEI Ina. Lacune în reglementarea procedurii de judecare a apelului. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*. 28-29 septembrie 2016, Chișinău, 2016, 0,2 c.a., pp.231-234, ISBN 978-9975-71-815-8.
7. JIMBEI Ina. Natura juridică a apelului. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, 8-9 noiembrie 2018, Chișinău, 2018, 0,2 c.a., pp.353-356, ISBN 978-9975-142-50-2.

ADNOTARE

Jimbei Ina, *Procedura de examinare a apelului în procesul civil, teză de doctor în drept la specialitatea științifică 553.03 - Drept procesual civil, Chișinău, 2020.*

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 133 titluri, 156 pagini text de bază. La tema tezei au fost publicate 7 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: apel, fază, cale de atac, procedură de control, apel incident, alăturarea la apel, devoluțiune, executare.

Scopul lucrării constă în examinarea originii și esenței apelului, a conceptelor existente în doctrina dreptului procesual civil și identificarea unui concept cert și unitar care să stea la baza reglementării procedurii de examinare a acestuia în legea procesuală națională și, ca urmare, stabilirea unei proceduri de examinare a apelului, care să reflecte fidel esența conceptului identificat.

Obiectivele cercetării rezidă în: studiul originii și evoluției apelului, examinarea conceptelor apelului tratate în doctrina procesual-civilă, determinarea unui concept cert și unitar al acestuia care ulterior să fie pus la baza reglementării procedurii de examinare a apelului; determinarea locului, rolului și justificarea apelului incident; argumentarea necesității excluderii apelului alăturat; examinarea reflectării principiilor care determină limitele judecării apelului în legislația procesuală; examinarea prevederilor normative privind procedura de examinare a apelului (incluzând toate fazele examinării: intentarea, pregătirea, dezbaterile) întru depistarea corespunderii reglementărilor actuale la conceptul identificat dar și la standardele internaționale și cerințele bunelor practici judiciare în domeniu.

Noutatea științifică și originalitatea tezei derivă în primul rând faptul că până în prezent nu a fost ridicată problema stabilirii unui concept cert și unitar al apelului care să stea la baza reglementării procedurii de examinare a apelului. De asemenea, noutatea tezei este determinată și de noile modificări operate în Codul de procedură civilă pe parcursul 2018-2019 prin care s-a introdus un nouă formă a apelului în legislația procesual civilă: apelul incident precum și noi reglementări ce țin de limitele de judecare ale apelului și prezentarea probelor în instanța de apel. Originalitatea se manifestă și prin studiul comparativ al reglementărilor privind apelului incident din România și Republica Moldova.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante: cercetarea contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante, ce rezidă în stabilirea unui concept cert și unitar al apelului ca fiind o cale de atac care are drept scop corectarea erorilor comise de instanțele judecătorești, având sarcina de bază controlul actului de dispoziție al acesteia și în calitate de sarcină subsidiară rejudecarea cauzei, fapt care a condus la elaborarea unor propuneri *de lege ferenda*, în vederea perfecționării și ajustării legislației procesual civile a Republicii Moldova la conceptul identificat dar și la standardele internaționale și cerințele bunelor practici judiciare în domeniu.

Semnificația teoretică: Lucrarea elucidează diverse abordări doctrinare ale diferitor autori privind conceptul apelului în calitate de cale de atac și identifică carențele din cadrul de reglementare a procedurii de examinare a apelului, arătând și modalitățile de soluționare a lor.

Valoarea aplicativă a cercetării: Rezultatele și concluziile prezentei lucrări vor putea fi folosite în practică de către judecători, avocați și alți participanți la proces, contribuind la uniformizarea practicii judiciare.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele investigației sunt utilizate în procesul didactic și științific de la USM, la instruirea studenților și masteranzilor. De asemenea, rezultatele acestui studiu au fost comunicate în diverse conferințe naționale și internaționale, publicate în reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național.

ANNOTATION

Jimbei Ina, *Procedure for examining the appeal in civil process*, PhD dissertation in law at the scientific specialty 553.03 - Civil procedural law, Chisinau, 2020.

Dissertation structure: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 133 titles, 156 basic text pages. It was published 7 academic articles covering dissertation's subject.

Key-words: appeal, phase, remedy, control procedure, occurring appeal (apel incident), joining the appeal, devolution, execution.

The scope of the present work: is to examine the origin and essence of the appeal, of the existing concepts in the doctrine of civil procedural law and to identify a certain and unitary concept that will determine the regulation of the examination of the appeal in the national procedural law and, consequently, to establish a procedure, which faithfully reflects the essence of the identified concept.

Researches objectives: the study of the origin and evolution of the appeal, the examination of the concepts of the appeal treated in the civil-procedural doctrine, the determination of a certain and unitary concept of it which will later be the basis for the regulation of the examination of the appeal; determining the place, role and justification of the incidental appeal; arguing the need to exclude the joined appeal; examining the reflection of the principles that determine the limits of the examination of the appeal; examination of the normative provisions regarding the appeal (including all phases of the examination: initiation, preparation, debates) in order to detect the correspondence of the current regulations to the identified concept but also to the international standards and requirements of good judicial practices in the field.

The scientific novelty and originality of the dissertation: it derives primarily from the fact that so far the issue of establishing a definite and unitary concept of the appeal to determine the regulation of the appeal examination procedure has not been raised. Also, the novelty of the thesis is determined by the new amendments made to the Code of Civil Procedure during 2018-2019 years which introduced a new form of appeal in civil procedural law: cross-appeal as well as new regulations related to the limits of the appeal and presenting evidence in the appellate court. The originality is also manifested by the comparative study of the regulations regarding the incidental appeal in Romania and the Republic of Moldova.

Obtained results that contribute to the solution of an important academic problem: the research contributes to solving an important scientific problem, which lies in establishing a certain and unitary concept of appeal as an appeal that aims to correct errors committed by courts, with the basic task of controlling its disposition and as of subsidiary task the retrial of the case, fact that led to the elaboration of some proposals of law ferenda, in order to improve and adjust the civil procedural legislation of the Republic of Moldova to the identified concept but also to the international standards and requirements of good judicial practices in the field.

Theoretical significance: the paper highlights the doctrinal approaches of different authors on the concept of the appeal as a judicial remedy and identifies the deficiencies within the regulatory framework governing the procedure on the examination of the appeal.

The practical value of the research: the results and conclusions of this paper may be used by the legislator to enhance the legal framework which may lead to its efficient enforcement by judges, lawyers and other participants to the proceedings.

The implementation of the research findings: The results of the investigation are used in the didactic and scientific process at USM, in the training of students and master students. Also, the results of this study were communicated in various national and international conferences, published in specialized journals, which contributed to the enrichment of the national theoretical framework.

АННОТАЦИЯ

Жимбей Инна, «Процессуальный порядок рассмотрения апелляционной жалобы в гражданском порядке», докторская диссертация по праву по специальности 553.03 - Гражданское процессуальное право, Кишинев, 2020.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 133 наименований, 156 страниц основного текста. По теме диссертации опубликовано 7 научных работ.

Ключевые слова: апелляция, апелляционная жалобы, стадия, процедура контроля, присоединение к апелляции, возврат апелляции, исполнение.

Цель работы состоит в рассмотрении происхождения и сущности апелляции, существующих понятий в доктрине гражданского процессуального права и установление определенной и единой концепции, лежащей в основе регулирования апелляционного производства в национальном процессуальном праве, и которая достоверно отражает суть выявленной концепции.

Задачи исследования: изучение происхождения и эволюции апелляции, изучение концепций апелляции, рассматриваемых в процессуально-гражданской доктрине, установление определенной и единой ее концепции, которая впоследствии станет основой для регулирования процедуры апелляции; определение места, роли и обоснования встречной апелляции; аргументируя необходимость исключить присоединение к апелляциям; изучение отражения принципов, определяющих пределы решения апелляционной инстанции в процессуальном законодательстве; изучение нормативных положений, касающихся апелляционного судопроизводства (включая все этапы судопроизводства: инициирование, подготовка, дебаты), с целью выявления соответствия действующих правил определенной концепции, а также международным стандартам и требованиям надлежащей судебной практики.

Научная новизна и оригинальность диссертации: вытекает из того факта, что до сих пор не был поднят вопрос об установлении определенной и единой концепции апелляции, лежащей в основе регулирования процедуры рассмотрения апелляции. Кроме того, новизна тезиса определяется новыми изменениями, внесенными в Гражданский процессуальный кодекс в течение 2018-2019 годов, которые ввели новую форму апелляции в гражданском процессуальном праве: встречную апелляцию, а также новые правила, касающиеся пределов апелляции и представление доказательств в суде апелляционной инстанции. Оригинальность также проявляется в сравнительном изучении правил, касающихся встречной апелляции в Румынии и Республике Молдова.

Полученные результаты способствующие решению важной научной проблемы: исследование вносит вклад в решение важной научной проблемы, заключающейся в установлении определенной и единой концепции апелляции как средства правовой защиты, которое направлено на исправление ошибок, допущенных судами, с основной задачей контроля за ее решением и как вспомогательный повторное рассмотрение дела, что привело к разработке предложений *lege ferenda* с целью усовершенствования и приведения гражданского процессуального законодательства Республики Молдова в соответствие с обозначенной концепцией, а также с международными стандартами и требованиями надлежащей судебной практики в этой области.

Теоретическая значимость: состоит в том, что в работе освещаются научные взгляды различных авторов касательно апелляционного производства и выявляются недостатки его правового регулирования.

Прикладная ценность исследования: результаты и выводы настоящей работы могут быть использованы законодателем для совершенствования нормативной базы и на практике судьями, адвокатами и другими участниками процесса, способствуя тем самым объединению судебной практики.

Внедрение научных результатов: Результаты исследования используются в дидактическом и научном процессе в ГУМе, при обучении студентов и магистрантов. результаты этого исследования были представлены на различных национальных и международных конференциях, опубликованы в специализированных журналах, что способствовало обогащению национальной теоретической базы.

JIMBEI INA

PROCEDURA DE EXAMINARE A APELULUI ÎN PROCESUL CIVIL

SPECIALITATEA – 553.03 DREPT PROCESUAL CIVIL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 08.06.20
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar 1.7

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tirajul 50 ex
Comanda nr. GS090620/3

Tipografia
SC „Garomont Studio” SRL
Str. I. Creangă 1, Chișinău, MD-2069